

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/6, p. 903-914

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11445>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 13.02.2017 ✓ Accepted/Kabul: 25.03.2017
✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK – Prof. Dr. Fatih
TEPEBAŞILI - Doç. Dr. Muhammet KOÇAK

This article was checked by iThenticate.

ES SEI DENN, (DASS) BAĞLACI VE TÜRKÇEYE AKTARIMINDA YAŞANAN GÜÇLÜKLER

Hasan YILMAZ*

ÖZET

Dil, bir iletişim aracıdır. İster ana dili olsun, ister yabancı dil, temel anlamda yazılı ya da sözlü olarak iletişim kurmak için öğrenilmek istenir. Kelimeler yardımıyla, iletişim için cümleler kurulur. Ama bu kelimeler keyfi bir şekilde sıralanmaz, Her bir dilin sözdizim yapısına uygun olarak, dilbilgisel kuralları göz önünde bulundurularak, yazılı veya sözlü iletişimde bulunulur. Daha doğrusu iletişimde bulunabilmenin birinci koşulu genel anlamda, ilgili dilin dilbilgisi özelliklerine uygun olarak kelimeleri birbiriyle bağlantılı bir şekilde sıralamaktır. Bunun için öğrencinin öğreneceği dilin dil bilgisi kurallarına vakıf olması beklenir. Dilbilgisi açısından yeterli olmayan bir dil öğrencisinden gerçek, özgün iletişim ortamlarında doğru, hatasız cümleler beklemek yersiz olacaktır.

Almanca'yı yabancı dil olarak öğrenmeye başlayan kişilerin ilk etapta karşılaştıkları “und, aber, denn” gibi öğrenilmesi kolay bağlaçlar vardır. Türkçemizle hemen bağlantı kurulabilecek bağlaçların yanında, “es sei denn, (dass)” gibi öğretilme sürecinde daha fazla zaman ayrılması gereken bağlaçlar da söz konusudur. Yabancı dilde okuduğunu ve duyduğunu anlama becerilerinin gelişebilmesi, yazma ve konuşma becerilerinde istenilen amaca ulaşılabilmesi için, böyle çok bilinmeyen ama güncel dil ve metinlerde sıkça karşımıza çıkan bağlaçların öğretilmesi için yeterince çaba harcanmalıdır. Bunun için yabancı dilde özgün, güncel materyallerden faydalanılması öğreticiye büyük kolaylık sağlayacak ve aynı zamanda da dil öğrencisinin anlatılan konuyu daha da iyi kavrayıp öğrendiklerini pekiştirmesine de yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil, İletişim, Bağlaçlar, Dilbilgisi.

* Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, El-mek: yilmazhasan75@hotmail.com

ES SEI DENN, (DASS) CONJUNCTION AND DIFFICULTIES ENCOUNTERED IN TRANSLATING TO TURKISH

ABSTRACT

People want to learn basics written and spoken language both in native and foreign language to get in touch with others, as language is a communication instrument. Human make sentences by the help of words in spoken and written form and they produce sentences considering the target languages` syntactic structure, grammar, but these words are not put into an order subjectively.

Rather, the first important point to communicate is putting the words together appropriately taking target language`s grammar properties. For this reason, it is expected that the learner should have enough knowledge about target language grammar. One cannot anticipate from a student who has not enough grammar knowledge to produce real, authentic, and totally correct sentences in communicative circumstances. One can see some conjunctions such as “and, but, because” which are easy for students of German as a foreign language.

There are some simple conjunctions such as “and, but, because”, when the learner of German as a foreign language come across. Besides simpler conjunctions easy to connect with our mother tongue Turkish, there are also harder conjunctions such as ‘**Es sei denn, (dass)**’ which is needed much time to learn. One should spend enough time to teach rare structures mentioned above in written language but widely used in spoken and daily language in order to develop reading and listening skills and reaching the aimed result in written and speaking skills in foreign language learning. Therefore, making use of authentic and up to date materials will enable the instructor to control their students whether they completely understand and reinforce the subject matter or not.

STRUCTURED ABSTRACT

Teaching a language is a long process. Considering this process apart from the grammar teaching or paying insufficient attention will lead negative results and will bring permanent mistakes in language learning. One should keep in mind that student`s linguistic competence including grammar should be developed in order to improve communicative competence which is accepted as the most important learning instrument in communicative approach.

Grammar develops communication skills, in other words one who has enough grammar knowledge can speak, write and comprehend. However, having sufficient knowledge on Grammar-translation method will not mean that person will have a good command of language. Naturally, an instructor who teaches German as a foreign language will have different qualities from a person who will use German language to find a job as a secretary. What really matter is making effort to improve ones` skills suitable to his/her aim.

Turkish Studies

In order to have basic communication skill, a language learner should be comprehensible to his partner instead of creating grammatically correct sentences. However, focusing much to improve the speaking skill, in other words ignoring the necessary corrections in grammar will lead the grammar mistakes of that person permanent. Correcting ones mistake is not easy. One of the basic components of communicative approach is communicative competence which includes grammatical competence. Language is a living phenomenon changing, developing through technology and time. Thus, in order to improve ones' communicative competence to the needed level, that person should have a good grasp of grammatical properties of target language.

Language is an oral or written communication tool. People want to learn a language to communicate as a mother tongue or a foreign language in both ways; oral or written. Meantime one makes use of words, but words are not put in an order randomly. People communicate orally or written considering the basic syntactic or grammatical structures of each language. In other words, the most important requirement of communication is putting the mentioned language's words into a correct order coherent and cohesively. One should not consider grammar teaching as an aim, but it should be seen an indispensable tool of learning a foreign language to have a healthy oral and written communication in the future. Exercises that are used to teach some specific grammatical structures should have a context that includes learners' daily experiences and habits. Such kind of approach is viable to the whole grammar topics including conjunctions. Learning a foreign language that is belonging to another linguistic family is a challenging process. For instance, a Turkish learner of German as a foreign language will come across some difficulties. Therefore, in learning a language, focusing on how the subject topic will be taught is going to be more beneficial in lieu of focusing on which topic will be learned. Necessary amount of practice should be completed to prevent errors before convert into mistakes. In order to express, transpose our thoughts, feelings to people that we communicate and to have fluency both in speaking and writing, also to have an effective communication, learners usually use conjunctions. In fact, it can be seen that the importance of the conjunctions as each sentence indicate the justification of previous sentence.

In German, there are some difficulties translating texts to Turkish in some of the subcategories connected with each other by conjunctions. Because the two words and the conjunctions do not exactly match each other. The conjunctions that help to understand meaning and express more effectively in written or verbal phrases are among the topics that are closely related to almost all lessons, not just grammar lessons. Because the conjunctions are the most important structure of the text and the meaning frame in the texts created for written and verbal communication. At the beginning of such difficulties is, "**es sei denn**" (**dass**), conjunction which is often found in the category of side-sentence conjunctions, which can lead to misuse of language or misunderstandings in written and verbal communication environments.

Turkish students, who are learning German as a foreign language, face some problems in translating this conjunction to Turkish as a

Turkish Studies

mother language. Because, although this conjunction is equivalent to "**außer wenn**" (-except) in many books on German grammar, it is frequently expressed in translations not like mentioned above. "**Es sei denn, (dass)**" is a very unrecognized conjunction with many known and used conjunctions such as "**und, aber, weil, denn, dass, ob, inwieweit, obwohl**". And when it is read or heard, it is one of the conjunctions which is difficult to understand. For example, "**denn**" conjunction which means "because" in daily communication is common not only in teaching foreign languages but also in mother language education.

The most important step in comprehending how to construct sentences formed by "**Essei denn (dass)**" conjunction or how to translate them into Turkish language in an appropriate way can be possible only by revealing the differences or similarities of sentences below mentioned in the books prepared for German grammar teaching in the same category as "Condition Stating Sentences and formed by". "**Vorausgesetzt, (dass)**". Because of the understanding of the "**vorausgesetzt (dass)**" and the translation into Turkish, is much easier than the "**es sei denn (dass)**" conjunction because it is more appropriate to Turkish semantic structure.

In foreign language education, the role played by conjunctions is very important. It will be a futile effort to expect that someone who does not know meaning of conjunction, and don't know how to use it or someone who hesitate to use them in foreign language, or that it is enough for a healthy communication to write or speak. Therefore, conjunctions should be one of the priority topics, especially in grammar lessons. Within current issues, conjunctions should be revealed in terms of similarities or differences between high frequency of use and specific sentences.

In this context, in this study, the problems that can be experienced in translation of the phrases formed with "**es sei denn (dass)**" conjunction and the points to be considered in this stage have been tried to be revealed with concrete examples.

Keywords: Foreign language, Communication, Conjunctions, Grammar.

GİRİŞ

Dil, yazılı veya sözlü olarak gerçekleştirilen bir iletişim aracıdır. İster ana dili olsun, ister yabancı dil, temel anlamda yazılı ya da sözlü olarak iletişim kurmak için öğrenilmek istenir. Bu esnada da kelimelerden faydalanılır. Fakat kelimeler keyfi bir şekilde sıralanmaz. Her bir dilin sözdizim yapısına uygun olarak, dilbilgisel kuralları göz önünde bulundurularak tümceler kurulur. Başka bir ifadeyle iletişim kurabilmenin en önemli şartı, genel anlamda, ilgili dilin dilbilgisi özelliklerine uygun olarak kelimeleri birbiriyle bağlantılı bir şekilde sıralamaktır.

Dilbilgisi öğretimi tek başına bir amaç olarak görülmemeli, amaca giden yolda, yani gelecekte sözlü veya yazılı olarak gerçekleştirilecek olan aktif iletişim için öğrenilen yabancı dil eğitiminde vazgeçilmez bir araç olarak görülmelidir. Herhangi bir dilbilgisi konusunu öğretmeye yardımcı olan alıştırmalarda da bir bağlam bütünlüğü olmalı, öğrencinin gerçek iletişim ortamlarında kullanacağı cümlelere öncelik verilerek, örnekler bu tür günlük durumlar-ortamlar içinden

seçilmelidir. Böyle bir yaklaşım bağlaçların öğretimi de dahil istisnasız olarak her tür dilbilgisi konusunun öğretimi için de geçerlidir.

Almanca ve Türkçe farklı dil ailelerine ait olduğu için Almanca sözdizim kuralları birçok öğrenciye çok karmaşık gelmektedir. Buna rağmen Türk öğrenciler açısından ifade, soru ya da yan cümlelerin ne zaman işleneceğinin bir önemi yoktur. Bunun yerine karşılaştırmalı ve ayrıntılı açıklamaların ve özel olarak hatanın yapıldığı konulara yönelik birçok alıştırmaların yapılması gerekmektedir (Funk/König 2003:63).

Buradan da anlaşılacağı üzere, hangi konunun işleneceğinden ziyade işlenen konunun nasıl ele alınması gerektiği daha önemlidir. Özellikle, sık yapılan hataların kalıcı hatalı bilgilere dönüşmemesi için ilgili konuda yeterince alıştırma yapılmalı ve istenen hedefe ulaşıncaya kadar bu durum süreklilik arz etmelidir.

Dilbilgisi iletişim becerisini geliştirir, yani dilbilgisine sahip olan kişi daha iyi konuşur, yazar ve anlar (Duden 2009:47). Fakat bu, Neuner ve Hunfeld (2002:19) tarafından da dile getirildiği gibi dilbilgisi çeviri yönteminin ana direği olan “Kim dilbilgisine hakim olursa o yabancı dile de hakim olur.” anlayışının kesin bir doğruluk içerdiği anlamına gelmemektedir. Almancayı yabancı dil olarak öğretecek bir Almanca öğretmeni adayının bilmesi gereken dilbilgisi kurallarıyla, Almancayı sekreterlik mesleği için bir yabancı dil kapsamında öğrenen birisinin bilmesi gereken dilbilgisi kurallarının aynı ağırlıkta olması beklenemez.

Yabancı dil öğrenmek arzusunda olan bir kimsenin öncelikle bu dili ne tür bir iletişimde kullanacağı noktasında ikileme bulunmaması gerekmektedir. Hangi meslek için olursa olsun, herkesin vâkıf olması gereken günlük iletişim durumları için gerekli olan kelime hazinesi dışında, dil kullanım amacına yönelik kelime dağarcığını zenginleştirmeye ve bunun için gerekli ve yeterli dilbilgisi kurallarını öncelikli olarak edinmeye çaba sarfetmelidir. Bülbül’ün de (2016:13) dile getirdiği gibi “Dil kullanımı, içinde bulunulan durumun gereklerine göre de düzenlenmesi gereken bir faaliyettir.”

Dil öğrencisinin, iletişimsel yaklaşımda en önemli hedef olarak görülen iletişimsel yetiye sahip olabilmesi için, kurduğu cümlelerin dilbilgisi açısından doğruluğundan ziyade partneri tarafından anlaşılması, yani cümlelerin anlaşılabilir olması ön planda tutulur. Fakat konuşmanın geliştirilmesine gereğinden fazla önem verilmesi, daha doğru bir ifadeyle cümlelerin dilbilgisi açısından doğruluğunun göz ardı edilerek gerekli düzeltmelerin yapılmaması, dilbilgisi hatalarının kişide kalıcı olmasına, kökleşmesine yol açmaktadır (Szendi ve Greul 2009). Yanlış öğrenilen bir şeyin düzeltilmesi hiç de kolay değildir. Unutulmamalıdır ki, iletişimsel yaklaşımın temel unsurlarından birisi dilbilgisini de içeren dilbilimsel yetidir. Dil, zamanın ve teknolojinin gereklerine göre sürekli değişen ve gelişen bir varlıktır. Dolayısıyla kişinin iletişimsel yetisinin istenilen seviyeye ulaşabilmesinin önemli bir yolu da, her ne kadar tam bir dilbilgisi hakimiyeti çok mümkün görünmese de, ilgili dilin dilbilgisel özelliklerine ve gereklerine yeterince vâkıf olmaktan geçmektedir (bkz. Lucia 2006:102-104).

İster konuşurken, ister yazarken arka arkaya kurulan cümleler birbirini takip eder. Düşünce, fikir ve görüşleri iletişim kurduğumuz bireye ya da bireylere iletebilmek, konuşma ve yazmada akıcılığı sağlayabilmek ve aynı zamanda etkili bir iletişim kurabilmek için hem ana dilimizde hem de yabancı dilde sık sık bağlaçlara başvururuz. Aslında çoğu kez her bir cümle bir önceki cümlenin gerekçesini açıklar nitelikte olduğu için bağlaçların dil kullanımındaki yeri ve önemi daha iyi anlaşılır. Başka bir ifadeyle, kurulan cümleler arasındaki düşünce düzleminde oluşturulan bağlantı da bağlaçlar yardımıyla böylece şekillenmiş olmaktadır.

Turkish Studies

Yabancı dil eğitiminde de bağlaçların oynadığı önemli rol ortadadır. “Kural gereği bağlaçlar herhangi bir olayı veya olguyu adlandırmak için kullanılmazlar, sadece olaylar ve olgular arasındaki bağı kurarlar” (Parlak 2016: 479). Hangi bağlacı hangi cümlelerde nasıl kuracağını bilmeyen ya da bu konuda tereddütler yaşayan birisinin yabancı dilde okuduğunu veya duyduğunu anlamasını, yazdığının ya da konuştuğunun sağlıklı bir iletişim için yeterli olmasını beklemek boşuna bir çaba olacaktır. Bundan dolayı bağlaçlar özellikle dilbilgisi derslerinin öncelikli konuları arasında yer almalıdır. Güncel konuların içerisinde bağlaçlar, kullanım sıklığı yüksek ve özgün cümlelerle aralarındaki benzerlik ya da farklılıklar açısından somut bir şekilde gözler önüne serilmelidir.

Bu bağlamda bu çalışmada pek de bilinmeyen ya da dil öğretim sürecinde önemsenmediği için kendisine bir türlü sıra gelmeyen “**es sei denn, dass**” bağlacı konu edinilecektir.

“**Es sei denn**” bağlacı “**und, aber, weil, denn, dass, ob, inwieweit, obwohl**” gibi çok bilinen ve kullanılan bağlaçların yanında çok da tanınmayan ve okunduğunda ya da duyulduğunda anlaşılma gücü çeken bağlaçların başında gelir. Örneğin günlük iletişimde “çünkü” anlamındaki “**denn**” bağlacına yalnızca yabancı dil öğretiminin daha ilk başlarında değil, başlangıçta anadili ediniminde bile sıkça rastlanır. Bunun nedenini Bozavlı (2016: 148) şu şekilde açıklamaktadır: “Sebepler-sonuç ilişkisi sergileyen bağlaçlardan “çünkü” bağlacı çocuk dilinde kanıtlanma niteliği taşıyan mantıksal değerden ziyade açıklama değeriyle ön plana çıkmaktadır.”

Almanca da bir bağlaçla oluşturulan birtakım yan tümcelerde (iki dil de farklı dil ailelerinin üyesi olduğu için) Türkçeye tercüme esnasında bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır. Çünkü iki dildeki kelime ve bağlaçlar birbirleriyle tam olarak örtüşmemektedir. Bu tür güçlük çıkarıcı bağlaçların başında da, genelde pek karşılaşılmayan ama hangi anlamda ve nasıl kullanıldığı bilinmediği takdirde yazılı ve sözlü iletişim ortamlarında dilbilgisel anlamda dilin yanlış kullanılmasına ya da yanlış anlaşılmalara yol açabilecek olan ve şart bildiren yan cümle bağlaçları kategorisinde yer alan “**es sei denn, (dass)**” bağlacı gelmektedir. Çünkü Aktaş’ın da dediği gibi (1994: 55) bağlaçlar, yazılı ve sözlü iletişim için oluşturulan metinlerde “metnin en önemli yapısını ve anlam örgüsünü teşkil etmektedir.”

“**Es sei denn, (dass)**” bağlacıyla ifade edilen tümcelerin nasıl oluşturulacağını ya da Türk dil yapısına uygun bir şekilde Türkçeye nasıl aktarılacağını kavrayabilmenin en önemli adımı, Almanca dilbilgisi öğretimine yönelik hazırlanmış olan kitaplarda yine aynı kategoride “koşul bildiren tümceler” olarak yer alan “**vorausgesetzt, (dass)**” ile oluşturulan tümcelere benzerlik ya da farklılıklarını ortaya koymak olacaktır. Çünkü “**vorausgesetzt, (dass)**” ile oluşturulan tümcelerin anlaşılması ve Türkçeye tercüme edilmesi, aynı anlamda kullanım bulan “**es sei denn, (dass)**” bağlacına oranla, Türk dili semantik yapısına daha uygun olduğu için çok daha kolaydır.

“**Es sei denn**” bağlacı, aşağıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, özellikle konuşma dilinde “**dass**” kelimesi eklenmeden kullanılır. (bkz. Zielinski 1981: 84).

Örnek 1: - Ich helfe dir nicht, **es sei denn**, du brauchst Hilfe.

- Yardıma ihtiyacın **olmadığı** takdirde/sürece sana yardım etmem.

Örnek 2: - Ich komme zum Essen nicht mit, **es sei denn**, du lädst mich dazu ein.

- Beni davet **etmediğin** takdirde/sürece yemeğe gelmem.

Örnekte de görüldüğü üzere “**dass**” olmadan kullanılan “**es sei denn**” bağlacıyla oluşturulan cümle sözdizim açısından olumlu kurulmuş olmasına rağmen Türkçeye aktarılırken dile uygunluk açısından, cümle olumsuz teşkil edilmiş gibi tercüme edilmiştir.

Aşağıda aynı kaynaktan alınan örneklerle bu bağlaç daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Bunun için aynı veya yakın anlamda kullanım bulan bazı bağlaçlarla içerik açısından aynı cümleler teşkil edilerek aralarındaki fark somut olarak gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

Örnek 1: - Ich kann das Gerät reparieren, **vorausgesetzt, dass** ich die nötigen Ersatzteile bekomme.

- Gerekli yedek parçaları **alırsam/almam koşuluyla** bu aleti tamir edebilirim.

Bu tümce “**es sei denn, (dass)**” ile aynı anlamda kullanılan “**vorausgesetzt, dass**” bağlacı ile teşkil edilmişse Türkçeye tercümesi noktasında neredeyse herhangi bir sorunla karşılaşılmamaktadır. Fakat aynı tümce “**es sei denn, (dass)**” bağlacıyla oluşturulduğunda Türkçeye tercüme esnasında bazı sorunlar göze çarpmaktadır:

Örnek 2: Ich kann das Gerät reparieren, **es sei denn, dass** ich **nicht** die nötigen Ersatzteile bekomme.

Yabancı dil olarak Almanca öğrenmekte olan Türk öğrenciler bu tümcenin anadilleri olan Türkçeye tercümesinde bazı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Çünkü her ne kadar bu bağlaç Almanca dilbilgisine yönelik birçok kitapta “**außer wenn**”, (**diği/mesi dışında**) bağlacıyla eşdeğer tutulsa da aslında gerçeğin böyle olmadığı yapılan tercümelere kendisini sıkça göstermektedir.

Yukarıdaki örnek tümce tahlil edilerek kelimesi kelimesine tercüme edilirse, bağlacın bu tümcede üstlendiği rol ve tümceye katmış olduğu asıl anlam daha doğru bir şekilde anlaşılabilir.

Ana tümce: - Ich kann das Gerät reparieren.

- Ben bu aleti tamir edebilirim.

Yan tümce: - ..., **es sei denn, dass** ich **nicht** die nötigen Ersatzteile bekomme.

.....- Gerekli olan yedek parçaları **almamam dışında**.

Görüldüğü üzere, Almancada kurulan tümceleri olumsuz yapmakta kullanılan “**nicht**” deşillemesiyle yan tümce sözdizimsel açıdan olumsuz teşkil edilmiştir. İlgili yan tümce “**es sei denn, dass**” bağlacı olmadan kurulduğu zaman:

- ich bekomme **nicht** die nötigen Ersatzteile.

- Ben gerekli olan yedek parçaları **almıyorum**.

“**es sei denn, dass**” bağlacının anlam olarak ana tümcede ifade edilen eylemin gerçekleşmesini engellediği bilgisine sahip olunursa, “**vorausgesetzt, dass**” bağlacıyla aralarında nasıl bir farkın olduğu daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

Örnek tümcemizi (Ich kann das Gerät reparieren, **es sei denn, dass** ich **nicht** die nötigen Ersatzteile bekomme) aşağıdaki gibi iki alternatifli olarak Türkçeye aktarmak mümkündür:

1. “**es sei denn, dass**” ile oluşturulan yan tümce, her ne kadar “**nicht**” kelimesi ile olumsuz teşkil edilmiş olsa da, olumlu olarak Türkçeye tercüme edilebilir.

- Gerekli olan yedek parçaları edinirsem bu aleti tamir edebilirim.

2. “**- medikçe, - madıkça**” eki yan tümceye eklenir ve ana tümce sözdizimsel açıdan olumlu bir tümce olduğu halde olumsuz olarak Türkçeye aktarılır. Böylece semantik açıdan bakıldığında daha önce alternatif olarak sunulan anlam elde edilmiştir.

- Gerekli olan yedek parçaları edin**medikçe**, bu aleti tamir edemem.

Burada “**außer wenn**” bağlacının “**es sei denn, dass**” ile oluşturulan bir cümleyi sözdizimsel olarak yani cümle dizilişi açısından tam olarak karşılamadığı şu şekilde tespit edilebilir: Aynı cümle aynı anlamı vermek koşuluyla “**außer wenn**” bağlacı ile kurulacak olursa;

- Ich kann das Gerät nicht reparieren, **außer wenn** ich die nötigen Ersatzteile bekomme.
- Gerekli olan yedek parçaları edinmezsem, bu aleti tamir edemem.

Burada da görüldüğü üzere, olumsuzluk ifade etmek için kullanılan “**nicht**” ana cümleye eklenmek suretiyle “**außer wenn**” bağlacıyla teşkil edilen cümle sözdizimsel olarak olumlu, anlam olarak ise olumsuz teşkil edilmiştir. Yani “**es sei denn**” ve “**außer wenn**” bağlaçlarının aynı anlamda olabilmesi sözdizimsel olarak farklı teşkil edilmeleriyle mümkündür.

Başka bir örnekle konumuza devam edecek olursak:

- Leo kommt um 6 Uhr an, **vorausgesetzt, dass** der Zug keine Verspätung hat.
- Tren(in) gecikmediği sürece/gecikmemesi koşuluyla, Leo saat 6’da gelir.

Aynı cümle “**vorausgesetzt, dass**” yerine eğer/şayet anlamında kullanılan “**wenn**” bağlacıyla teşkil edilirse, cümlede hiçbir yapısal değişikliğe gidilmeden yaklaşık olarak aynı anlam elde edilmiş olur.

- Leo kommt um 6 Uhr an, **wenn** der Zug keine Verspätung hat.
- (**Eğer/Şayet**) tren gecikmezse, Leo saat 6’da gelir.

Aynı cümle “**es sei denn, dass**” bağlacıyla oluşturulduğunda ise yapısal değişiklik hemen göze çarpacaktır.

- Leo kommt um 6 Uhr an, **es sei denn, dass** der Zug Verspätung hat.

“**Vorausgesetzt, dass**” ile oluşturulan yan cümlede kullanılan (keine) olumsuzluk kelimesi bu cümlede kullanılmamasına rağmen aynı anlamda bir cümle teşkil edilmiştir. Bu cümle Türkçeye aynı zamanda,

- Leo kommt um 6 Uhr an, **vorausgesetzt, dass** der Zug keine Verspätung hat.
- Tren gecikmezse/-mediği takdirde, Leo saat altıda gelir/varır.

şeklinde de tercüme edilebilir.

Aynı cümle “**außer wenn**” bağlacı ile de yapı ve anlam açısından hiçbir değişikliğe uğramadan kurulabilir.

- Leo kommt um 6 Uhr an, “**ausser wenn**” der Zug keine Verspätung hat.
- Tren gecikmezse/-mediği takdirde, Leo saat altıda gelir/varır.

Fakat bu, “**es sei denn, dass**” (-mesi, -ması dışında) bağlacı ile kurulan cümleler her zaman “**außer wenn**” (-mezse, -mazsa / -medikçe, -madıkça)” bağlacı ile de teşkil edilebilir anlamına da gelmemektedir. Başka bir ifadeyle bu iki bağlaç, örtüşükleri noktalar olsa da en azından iletişim partnerinde bıraktığı etki açısından her zaman birbirlerinin yerlerine kullanılamaz.

“**Es sei denn, dass**” bağlacının cümledeki sözdizim ve anlam açısından işlevi aşağıdaki örneklerle daha da iyi bir şekilde anlaşılacaktır.

- 1- Er geht sicherlich zum Arzt, **es sei denn, dass** er sich nicht krank fühlt.
- Kendisini hasta hissederse doktora kesinlikle gider.

2- Er geht **nicht** zum Arzt, **es sei denn, dass** er sich krank fühlt.

- Kendisini hasta hissetmedikçe doktora gitmez.

Her iki cümleyi analiz ettiğimiz zaman, cümleyi değillemek için kullanılan “**nicht**” kelimesinin birinci örnek cümlede “**Es sei denn, dass**” ile oluşturulan yan cümlede bulunurken ana cümlede herhangi bir olumsuz yapının bulunmadığı, ikinci cümlede ise “**nicht**” değilmesinin ana cümlede yer aldığı, yan cümlenin ise sözdizim açısından olumlu teşkil edildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle her iki cümlenin kuruluş şekli farklı olmasına rağmen semantik olarak genel anlamda aynı şeyi ifade ettiği görülmektedir. Kısacası, “**es sei denn, dass**” bağlacı ile oluşturulan cümlelerde sözdizimi açısından olumsuz cümle kurulumuna hizmet eden “**nicht**” veya “**kein**” kelimeleri hem ana cümlede hem de yan cümlede bulunabilir. Ana cümlede ifade edilen olayın gerçekleşmesinin “**es sei denn, dass**” bağlacı ile engellendiği unutulmamalıdır. Başka bir ifadeyle “**es sei denn, dass**” bağlacı, (olumlu ya da olumsuz kurulmuş olsun) ana cümlede söylenen ifadenin gerçekleşmeme şartını bize bildirmektedir. Söz konusu bağlaç ile teşkil edilen cümlelerde ana cümlenin her zaman olumsuz oluşturulmadığı aşağıdaki örneklerle daha iyi anlaşılacaktır:

- Wir fahren auf jeden Fall in die Berge, **es sei denn, dass** es in Strömen regnet (Dreyer, Schmitt, 1999:163).

- Bardaktan boşanırcasına yağmur yağmazsa/yağmadıkça (biz) her halükarda dağlara gideriz.

“Wir fahren auf jeden Fall in die Berge” (Her halükarda dağlara gideriz) ana cümlesi olumlu teşkil edilmiş bir cümledir. Yukarıda açıklanan genel geçerli kurala göre, şimdi “**es sei denn, dass**” bağlacı ile oluşturulan yan cümle, ana cümledeki eylemin gerçekleşmesini engelleyen bir durum/koşul ortaya koyacaktır.

Yan cümle: Es regnet in Strömen (Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor)

Yani, yan cümlede dile getirilen “bardaktan boşanırcasına yağmur yağması” durumu, bizim her halükarda dağlara gitme isteğimizi engelleyen bir koşulu vurgulamıştır.

Fakat şurası da göz ardı edilmemelidir ki, “**es sei denn, dass**” bağlacıyla kurulan cümleler sözdizimsel olarak genelde olumsuz bir yapıda bulunur:

- Ich gehe nicht zu ihm, **es sei denn**, er ruft mich.

Ana cümle: Ich gehe nicht zu ihm: Ona gitmem.

Yan cümle: Er ruft mich: Beni çağırır.

“**Es sei denn**” bağlacıyla cümle teşkil edildiğinde ana cümlede ifade edilen “gitmeme” eyleminin gerçekleşmesi engellenmektedir.

- Ich gehe nicht zu ihm, es sei denn, er ruft mich.

- Beni çağırmadıkça ona gitmem.

Başka bir ifadeyle, *onun tarafından çağrılmış olma durumu* ona gitmenin koşulu olarak öne sürülmektedir.

Aşağıdaki cümlede de ana cümle olumsuz teşkil edilmişken ilgili bağlaçla kurulan yan cümle ana cümledeki eylemin “gerçekleşmeme” durumunun sebebini/koşulunu öne sürmüştür.

Ana cümle: Ich gehe **nicht** zum Arzt: Doktora gitmem.

Yan cümle: Ich bekomme wieder diese starken Schmerzen: Bu şiddetli ağrılarım yine var.

“**Es sei denn, dass**” bağlacıyla bu iki cümle birbiriyle bağlanınca:

Tüm cümle: Ich gehe nicht zum Arzt, **es sei denn, dass** ich wieder diese starken Schmerzen bekomme (Dreyer, Schmitt 1999:163).

- “**Es sei denn, dass**” ile yan cümle oluşturulan bu cümle Türkçeye,
- Bu şiddetli ağrılarım yine **olmadıkça**, doktora **gitmem**.

“**Wenn**” bağlacıyla teşkil edilen cümleler de “**es sei denn, (dass)**” bağlacıyla ifade edilebilir. Burada söz konusu olan, “**wenn**” bağlacı ile oluşturulan cümlenin “**es sei denn, (dass)**” bağlacı ile değiştirilmesi, yani olumsuz olarak teşkil edilmesidir.

“**Wenn**” bağlacı ile olumsuzluk ifade eden “**nicht**” kelimesi ile oluşturulan yan cümle örneği:

- Wir gehen spazieren, wenn es **nicht** den ganzen Tag regnet.
- Gün boyunca yağmur yağmazsa gezmeye gideriz.

Aynı anlamı vermesi kaydıyla “**wenn**” bağlacıyla ve sözdizim açısından olumsuz teşkil edilmiş bu cümle “**es sei denn, (dass)**” bağlacıyla ifade edilecek olursa:

- Wir gehen spazieren, **es sei denn, dass** es den ganzen Tag regnet.
- Gün boyunca yağmur yağmadıkça gezmeye gideriz.

“**Wenn**” bağlacı yerine aynı cümlede anlamı değiştirmeden “**es sei denn, dass**” bağlacı ile yan cümle teşkil edildiğinde, sözdizim açısından cümleyi değiştirmek için kullanılan “**nicht**” kelimesinin kullanılmadığına ama yine de yan cümlenin anlamındaki olumsuzluğa özellikle dikkat etmek gerekmektedir.

“**Wenn**” bağlacı ile sözdizim açısından olumlu (“**nicht**” ya da “**kein**” değillemeleri kullanılmadan) oluşturulan yan cümle örneği:

- Im August fahre ich nach Italien, **wenn** ich genug Geld habe.
- Yeteri kadar param olursa ağustosta İtalya’ya giderim.

Aynı anlamı elde etmek kaydıyla cümle “**es sei denn, (dass)**” bağlacıyla ifade edilirse:

- Im August fahre ich nach Italien, **es sei denn, dass** ich nicht genug Geld habe.

Anlamda bir değişikliğe uğramadan bu cümle şu şekilde Türkçeye tercüme edilmelidir:

- Yeteri kadar param **olmadıkça** ağustosta İtalya’ya **gitmem**.

Bu cümlede de görüldüğü üzere, “**es sei denn, dass**” bağlacı ile oluşturulan yan cümle ana cümlenin hangi şartlarda gerçekleşmeyeceğini bildirmiş, başka bir ifadeyle yan cümle, sözdizim açısından olumlu kurulan ana cümleyi yalnızca anlam açısından değillemiştir.

Ayrıca “**es sei denn, dass**” ile kurulan yan cümlelerde aynı cümle önemli bir anlam değişikliğine uğramadan dilek kipi olarak adlandırılabilen “Konjunktiv II” olarak da teşkil edilebilir.

İfade cümlesi örneği:

- Morgen gehen wir spazieren, **es sei denn, dass** es regnet.
- Yağmur yağmadığı sürece/yağmadıkça, yarın gezmeye gideriz.

Dilek kipi (Konjunktiv II) ile oluşturulan cümle örneği:

- Morgen gehen wir spazieren, **es sei denn, dass** es regnen würde (Mattmüller, 2016).

- Yağmur(un) yağmadığı sürece/yağma ihtimali dışında, yarın gezmeye gideriz.

SONUÇ

Dil öğretimi uzun soluklu bir süreçtir. Bu süreci dilbilgisi öğretiminden bağımsız düşünmek ya da dilbilgisi öğretimine yeterince zaman ayırmamak, istenen hedefe ulaşmanın önünde en büyük engel olarak karşımıza çıkacak ve dil öğrenim sürecinde kalıcı hataları da beraberinde getirecektir. Unutulmamalıdır ki, iletişimsel yaklaşımda en önemli öğrenim amacı olarak görülen iletişimsel yetinin dil öğrencisinde gelişebilmesi için dilbilgisini de içerisine alan dilbilimsel yetinin de geliştirilmesi zorunlu olarak görülür.

Bağlaçlar da dilbilgisi öğretimi sürecinde özel önem gerektiren konulardan birisidir. Yazılı ya da sözlü teşkil edilen cümlelerde anlamın anlaşılmasına ve daha etkili bir şekilde ifade edilmesine yarayan bağlaçlar, sadece dilbilgisi derslerini değil, hemen hemen tüm dersleri yakından ilgilendiren konular arasındadır.

Almancayı yabancı dil olarak öğrenmeye başlayan kişilerin ilk etapta karşılaştıkları “und, aber, denn” gibi öğrenilmesi kolay ve Türkçemizle hemen bağlantı kurulabilecek bağlaçların yanında, sözdizim ve anlambilim açısından farklılık arz edebilen “es sei denn, (dass)” gibi öğretilme sürecinde daha fazla alıştırmaya gerektiren bağlaçlar da vardır. Okuduğunu ve duyduğunu anlama becerilerinin arzu edildiği gibi gelişebilmesi, yazma ve konuşma becerilerinde istenilen düzeye ulaşılabilmesi için, çok bilinmeyen ama güncel yazılı ve sözlü metinlerle iletişimde hiç de azımsanmayacak ölçüde yer alan bu tür bağlaçlara (yabancı dil öğretimine yönelik olan hemen hemen tüm derslerde) yeterince zaman ayrılmalıdır. Bu aşamada yabancı dilde özgün görsel ve işitsel malzemelerin kullanılması öğreticiye büyük kolaylık sunacağı gibi dil öğrencisinin anladığı konuyu daha da iyi kavrayıp öğrendiklerini pekiştirmesine de büyük katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, T. (1994). *Metin Oluşumunda Bağlaçların Yeri*. Türk Dili Dergisi.1994/1, s. 53-63. Ankara.
- Bozavlı, E. (2016). “İlkokul Çağındaki Çocuklarda Bağlaçların Söylemsel Değerleri, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/10 Spring 2016, p. 137-150, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9566>, ANKARA/TURKEY.
- Bülbül, M. (2016). *Almanca Tümce Yapıları ve Karşılaşılan Güçlükler*. Çizgi: Konya.
- Dreyer, H. & Schmitt, R. (1999). *Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik*. Verlag für Deutsch: Münih.
- Duden (2009). *Der kleine Duden, Deutsche Grammatik*. Dudenverlag: Mannheim.
- Funk, H. & Koenig, M. (2003). *Grammatik lehren und lernen*. Langenscheidt: Münih.
- Mattmüller, U. (2016). *Deutsche Grammatik 2.0*. <http://www.deutschegrammatik20.de/komplexer-satz/ubersicht-satzverbindung/satzverbindung-es-sei-denn/>. Erişim tarihi: 12.01.2017
- Neuner, G. & Hunfeld, H. (2002). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts*. Langenscheidt: Berlin.
- Parlak, H. (2016). “Rus ve Türk Dilindeki Bağlaçlara Analitik Bir Yaklaşım, Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/10Spring 2016, p. 473-488. ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9652>, ANKARA/TURKEY.

-
- Salvato, L. (2006). *Sprachdidaktische Rahmenbedingungen für den akademischen DaF-Unterricht*. Universita Cattolica-Largo Gemelli: Milano.
- Szendi, Z. ve Greul, C. (2009). *Der Stellenwert der Grammatikvermittlung in den einzelnen Methodenkonzepten*.
http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/dig_jegy_nemet/93_der_stellenwert_der_grammatikvermittlung_in_den_einzelnem_methodenkonzepten.html. Erişim tarihi: 19.01.2017.
- Zielinski, W.-D. (1981). *ABC der deutschen Nebensätze*. Max Huber Verlag: Ismaning.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Yılmaz, H. (2017). “Es Sei Denn, (Dass) Bağlacı ve Türkçeye Aktarımında Yaşanan Güçlükler/ The Conjunction ‘Es sei denn, (dass)’ and the Difficulties in its Translation into Turkish”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/6, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11445>, p. 903-914.